

ВЪЗПИТАТЕЛЯ И ПРЕДУЧИЛИЩНОТО ДЕТЕ В СЪВРЕМЕННОТО ОБЩЕСТВО

*Проф. Д-р Снежана Мирасчиева
Факултет за образовни науки
Университет „Гоце Делчев“ Шип, Македония*

Abstract

This paper treats the question for the place and role of the educator in the contemporary kinder garden. Namely, the kindergarden as an institutional form of education of the pre-school children is an integral part of the community and thus it is a subject of changes which undertake the whole social, economic, scientific and technological development. As an analogue to these changes, the function and the role of the educator as a direct participant and performer of the education work in the kindergarden modifies as well. In this paper we talk about the new roles of the educator and its place and function in the contemporary kindergarden.

Въведение

Положителният ръст и развитие на една земя се определя от здравето и добре организирано общество. Липсата на развитие между другото може да се обясни с неадекватната грижа за ранното развитие на децата. От тук и появата на силен интерес сред създателите на образователната политика за ранна интервенция в детството. Изследванията на Програмата за ранна грижа и развитие на децата (EECDD - Early Childhood Care for Development) по света през последните десетилетия показват, че EECDD може: да подобри успеха в началното и средното училище, да създаде възможност за по-голяма продуктивност, да намали вероятността че индивида ще бъде тежест на държавния бюджет за здравни и социални услуги, да повиши статута на жената и да намали разликата между половете, да помогне в постигането по-голяма социална справедливост, ще увеличи самочувствието, мотивацията, социалните способности и комуникацията. В рамките на развитието на социалната общност, качествена ранна грижа за развитието на децата ще осигури развитие на индивид, който ще даде положителен принос в обществото и значителен принос в икономическото развитие. Програмата обхваща цялата необходима подкрепа за всяко дете с цел да осъществи правото си да оцелее и да бъде защитено което ще позволи оптимално развитие от раждането до тръгване в училище. В детските градини у нас в ход е реализацията на Програмата за ранно детско развитие като проектна дейност. Грижата за ранното развитие на децата е основна задача на детската

градина, особено на възпитателите като лица, които планират и реализират възпитателно-образователната работа с децата. Затова въпросът за мястото и ролята на възпитателя в детската градина е въпрос от първостепенна важност.

Мястото и ролята на възпитателя в детската градина

В педагогическите дебати голямо внимание привлича въпроса за мястото и ролята на възпитателя. За това, какво е значенето на възпитателя и неговата роля в живота и работата в детската градина, организирани са много дискусии, кръгли маси, семинари и срещи. Заключение е, че възпитател не може да бъде всеки индивид, защото детето от малки крака трябва да се насочи и упъти правилно на истинския път, а най-голяма роля в това има възпитателя. Факт е, че детето по-малко или повече се развива по естествен начин, като едно растение. В този случай възпитателя е като градинаря, който с грижа и защита насочва и подпомага развитието на детето. От друга страна трябва да се има предвид и факта, че детето с пристигането в социалната среда за първи път се среща с възпитателя в детската градина. Това означава, че възпитателя е най-важен за цялостното развитие на детето. Опитите за определяне на понятието възпитател има много. Всички те определят понятието възпитател по различни начини, но са съгласни с констатацията, че възпитател е професионално подготвено лице за работа с деца от предучилищна възраст, т.е. лице, което възпитава и образова децата си в детска градина. Работата на възпитателя има специално обществено значение, тъй като той работи с деца до шестгодишна възраст, период, когато детето е най-податливо на възпитателни въздействия, период, когато придобива първите знания и опити, развива способности и навици, интереси и разпореждания. Така че качеството на личността на възпитателя и работата му определят по-нататъшното формиране на личността на детето. Възпитанието на децата е сложен и комплексен проблем, особено възпитанието и образованието в детската градина. Именно, детската градина позволява на детето среща с възрастни, които не принадлежат към семейството му. В детската градина детето среща и други деца, които не са негови братя и сестри, а с които често е в контакт и които трябва да приеме, както и в отношенията с тях да спазва определени правила. Така детската градина става ново социално предизвикателство за детето. Тя едновременно е нова среща с богати учебни съдържания. Почти няма семейство, което може, както го може детската градина, да предложи на детето богатство от разнообразни игри, които развиват концентрация, внимание, фантазия, когнитивни и физически способности и развитие като цяло, отбелязва Круль [2]. Изхождайки от тези съзнания, мястото и ролята на възпитателя в детската градина получава още

по-голямо значение и актуалност. Ролята на възпитателя в детската градина е доста сложна и комплексна. Особено значение има неговото място в организацията на възпитателно-образователния процес в детската градина. От неговата личност зависи цялостната атмосфера в детската градина. Ако е строг и нервен, атмосферата в детската градина е напрегната, а децата показват съпротива. Неговото поведение определя отношението с децата. Така, ако възпитателя се отнася весело и спонтанно и децата ще се държат като него. Колко предвидените дейности в детската градина ще бъдат богат източник на знания, нови преживявания и тласък на детското развитие или пък ще предизвикат съпротива, неразбиране и конфликти зависи от възпитателя. Голяма е ролята на възпитателя в създаването на благоприятна позитивна среда за развитие и обучение, където децата ще имат възможност да се възпитават и обучават според техните нужди и възможности, в приятна и безопасна среда, в която ще се реализират като личности. Също така възпитателя моделира отношенията с децата, както и отношенията между децата. Така, приятелското и сътрудническо отношение, отношението, което се основава на взаимно доверие и уважение е условие за богата емоционална връзка между възпитателя и детето. Успехът и ефективността в работата в голям степен се определя от ръководството на възпитателя. Авторитета сред децата възпитателя го постига по различни начини. Така, авторитарния възпитател налага своя авторитет върху децата, има само права и е господар във всяка ситуация. Акцентът е върху неговата дейност, възпитателя е този, който говори, показва, обяснява. В такива отношения децата са пасивни, слаби, противоречиви. В сравнение с него, анархичният " хипи " възпитател отива в другата крайност, в пермисивизъм. Той подчертава детските изразявания и дейности, които без организация водят до хаос. Този възпитател е създател на атмосфера на обща несигурност. Демократичният възпитател създава работна атмосфера, атмосфера на солидна организация, сътрудничество и взаимно приемане, уважение и доверие. С други думи, личността на възпитателя, изразена в неговите човешки качества, професионална готовност, отношенията с децата и начина на поведение определя успеха на цялостната възпитателно-образователна работа с децата в детската градина.

Възпитателя и предучилищното дете в съвременното общество

Промените в обществото не одминават нито детските градини. От своя страна детските градини се опитват да следват промените в обкръжението. В този комплекс от промени не е изключен нито възпитателя. Детската градина като съвременна възпитателно-образователна институция за деца от

предучилищна възраст в своята концепция променя основните функции и структура, така че вместо "замяна и допълнение на семейното възпитание" въз основа на потребителските отношения, става възможност за попълване на родителските функции на социален план и място на съвместен живот и равноправно вземане на решения на децата и възрастните. По този начин детската градина като институция се превърща в отворена система на възпитание и образование на деца от предучилищна възраст. В такава "отворена детска градина" възпитателно-образователната програма не е предварително дадена, дадени са целите, задачите и поставени са основите, а програмата е начин на оформяне на самия живот в детската градина. В така формирана детска градина, задачата на възпитателя не е да предава знания по дадена програма, а да разбира детето, да установява партньорски отношения с децата и да изследва и създава собствена практика. Отвореността на детската градина като система за възпитание и образование на децата от предучилищна възраст сама по себе означава отвореност и на други аспекти на нейната работа. Именно детето, както и възрастните, не само че способно само да се учи и да се развива, но детето има собствена мотивация да разбере себе си и света, който го заобикаля, има възможности и право да взема важни решения за собственият образователен опит. Това означава, че към детето както и към възрастните, трябва да се подхожда като към конкретно същество, а не като към съвкупност от абстрактни свойства, характеристики и способности. Затова, в планирането на възпитателно-образователния процес трябва да се изхожда от конкретни деца и конкретни ситуации, а не от отделни абстрактни цели и задачи. От друга страна, тук е процесът на съзнание. Често, съзнанието се разбира като личен синтез на собствения си опит. Това означава, че едни и същи образователни ситуации могат да дават различни съзнания при различните деца. Нуждите и интересите на детето, неговите възможности, с които влиза в отношение на размяна със своята социална и физическа среда, са основа на образователните действия. При това особено важни са социалното взаимодействие и комуникация и това както с възрастните така и с връстниците си. Първата стъпка в създаването на вътрешните лични съзнания са сблъсъците, мненията, преговорите и общите конструкции на значенията в партньорските, диадни или групови взаимодействия. И ученето е активна конструкция до която детето идва въз основа на собствени акции и взаимодействия със своята физическа и социална среда. Затова образованието не може да се сведе до предаване на готови знания, а трябва да се третира като дълготраен и сложен процес на създаване на условия и стимули за учене у децата. Това означава, че структурата и съдържанието на пространството и организацията на времето са важна част от отворения курикулум. Те не са предварително дадени, а са предмет на планиране и договор, които изхождат

от конкретните условия, нуждите и възможностите на децата с цел да се създадат условия за разумно живеене, обучение и развитие на всички деца. Поставя се въпросът за мястото и ролята на възпитателя в съвременната детска градина. Или с други думи какъв възпитател е необходим в една детска градина, която е съвременна. Въпросът е сложен и в текста, който следва, ще се опитаме да дадем отговор. Възпитателя трябва да бъде в състояние да открива и разпознава детските възможности и интереси и в съответствие с тях създава достатъчно широки и гъвкави образователни ситуации, в които различни деца могат да намерят предизвикателство и възможност за учене. В тази посока възпитатели трябва да осигури условия за насърчаване на конструктивни компромиси между децата, които пък чрез партньорство ще се включат в решаването на проблеми, дискусии и практически дейности. По този начин възпитателя ще даде значителен принос в изграждането на знания, а детето ще бъде конструктор на собствените си знания. Тук възпитателя не е в центъра на възпитателно-образователното дело. Той не е изпълнител на някоя програма, а е създател и съавтор който заедно с децата създава курикулум. Това пък означава, че и самия възпитател трябва да учи, да изследва, изгражда и усъвършенства собствената си практика. По този начин възпитателя се грижи за стила на ученето през целия живот и по-лесно се включва в живота и работата в обществото през 21 век. От тук една от задачите на възпитателя е активно участие в процеса на наблюдение и проследяване на децата както в спонтанните ситуации, така и в планираните поредици. Върху тези съзнания възпитателя може да планира възпитателно-образователната работа, дейностите и процеса на обучение. Тази задача няма само характер на диагностика, а и последователност. Друга задача на възпитателя е оценка на работата. При това не само че ще оценява напредъка на детето, но същевременно ще извършва и самооценяване на собствената си работа. Това пък от своя страна е основа за професионална ангажираност и професионално обучение на възпитателите. Наблюдението и оценката са основа за създаване на условия за учене. Възпитателя в съвременната детска градина създава възможности и стимули за учене, както и дейности, насочени към изграждане на знания. Затова казваме, че възпитателя в съвременната детска градина е създател, планер, организатор, сътрудник, партньор, приятел, модератор на възпитателно-образователната работа с децата. В обществото от възпитател и деца се реализират дейностите по програмата в посока на постигане на целите. Авторитета на възпитателя не се губи, а се променя и придобива по-силно влияние върху развитието на децата. Този възпитател получава нова роля в детската градина, но и още по-голяма отговорност пред обществото.

Вместо заключение

Още много отдавна Аристотел ще отбележи " както на материята в основата и е дадена възможност да се развива, така и човека от природата е получил възможност да се развива, което се постига чрез възпитание. Но човекът трябва да бъде в крак с природата свързвайки физическото, моралното и интелектуалното възпитание". Тук ще отбележа че възпитанието е занаят, а възпитателя е занаятчия който с помощта на одредени средства оформя материала. При това и възпитателя и занаятчията в оформянето на материята внасят своя дух, фантазия, сърчност. Затова възпитателя едновременно е художник и научник, който открива, създава и твори.

Литература:

1. Krnjaja, Ž.;Mijailović, G.;Savičević, D.(2004). Unapređivanje nastavnog procesa obrazovanja vaspitača, *Nastava i vaspitanje* vol. 53, br. 4-5, str. 429-435
2. Krulj, S.R.; Kačapor, S.; Kulić, R. (2001). *Pedagogija*, Svet knjige, Beograd
3. Marković, M., Maksimović, I. (1997). Kakav vaspitač treba savremenoj predškolskoj ustanovi. *Nastava i vaspitanje*, vol. 46, br. 5, str. 683-702
4. Pešić, M.M. (1982-1983). Uloge i aktivnosti dece i vaspitača. *Predškolsko dete*, br. 2-3
5. Horvat, L.(1990). *Predškolsko vaspitanje i intelektualni razvoj*, Beograd: Luns